

Öppna jämförelser 2023

Enhetsundersökningen om äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård

Enhetsundersökningen om äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård innehåller resultat för verksamheter i Sverige som utför hemtjänstinsatser och som är särskilda boenden¹, för personer 65 år och äldre (säbo). Undersökningen är en del av Öppna jämförelser som är ett verktyg för att analysera, följa och utveckla socialtjänstens verksamheter på lokal, regional och nationell nivå. Syftet är att stimulera till verksamhetsutveckling som ska gynna de äldre. Undersökningen har gjorts på ett i stora delar jämförbart sätt sedan 2013. Resultaten som presenteras i detta faktablad gäller främst för år 2023 och är aggregerade på nationell nivå. Undersökningen genomfördes inte 2020 och 2021.

Resultaten för 2023 visar bland annat att:

- Andelen omsorgspersonal med adekvat utbildning fortsätter minska jämfört med 2022. Minskningen av andel omsorgspersonal med adekvat utbildning har varit stadigt nedgående från 2013; 86 procent på vardagar och 84 procent på helger till 2023; 76 procent på vardagar och 72 procent på helger.
- Tillgången till sjuksköterskor i säbo på vardagar har ökat mellan 2016 och 2023. Från 4 sjuksköterskor per 100 personer till 4,7 sjuksköterskor per 100 personer. Däremot står trenden på helger still mellan 2016 till 2023, vilket är 0,6 sjuksköterskor per 100 personer.
- Hemtjänstverksamheter och säbo med aktuella rutiner för vårdplanering ökar mellan 2022 och 2023, men är fortfarande lägre än innan pandemin.
- Andelen hemtjänstverksamheter med rutiner för samverkan och samordning har ökat sen 2019.
- Andelen hemtjänstverksamheter och säbo som har rutiner för misstanke och tidigt upptäckt av beroende eller missbruk har ökat sen 2022.

¹ Permanenta särskilda boenden som utför insatser till personer 65 år och äldre, enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (SoL), med verkställda beslut om permanent särskilt boende enligt 5 kap. 5 § SoL.

Under pandemin valde flera säbo och hemtjänstverksamheter att prioritera bort framtagande eller uppföljning av rutiner för vården och omsorgen. Detta framfördes av flera verksamheter till Socialstyrelsen, främst via kommentarer i enkäter för *Enhetsundersökningen om äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård 2022* (hädanefter kallad Enhetsundersökningen). En generell trend som Socialstyrelsen kan se är att verksamheterna under år 2023 i högre utsträckning har återupptagit arbete med att ta fram och följa upp de rutiner som efterfrågas i Enhetsundersökningen.

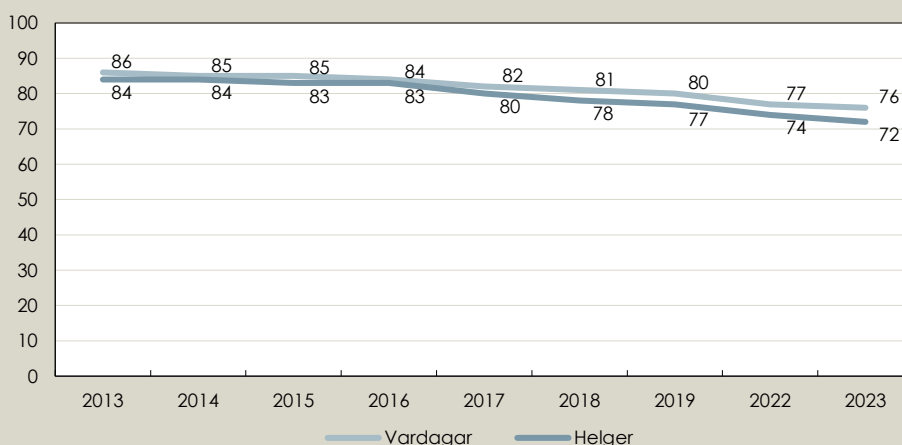
Generellt finns det skillnader i resultaten på enhets-, kommun- och länsnivå.

Fortsatt nedåtgående trend för andelen omsorgspersonal med adekvat utbildning

I 2022 års faktablad visade Socialstyrelsen en stadig nedåtgående trend för andelen omsorgspersonal med adekvat utbildning i säbo mellan åren 2013 - 2022. Minskningen gick från 86 procent på vardagar och 84 procent på helger till 77 procent på vardagar och 74 procent på helger [1]. Socialstyrelsen kan konstatera att trenden fortsätter gå neråt mellan 2022 och 2023. Nu är det 76 procent av omsorgspersonalen på vardagar och 72 procent på helger som har en adekvat utbildning. Se figur 1.

Frågan i Enhetsundersökningen och beräkning för indikatorn har genomförts på samma sätt sedan 2013. Till Enhetsundersökningen 2024 planerar Socialstyrelsen att ändra indikatorn så att den består av definitionen av den nya skyddade yrkestiteln för undersköterskor [2]. Mer information om frågan, indikatorn och definitionen för omsorgspersonal med adekvat utbildning finns i bilagan *Indikatorsbeskrivning*.

Figur 1. Andel omsorgspersonal med adekvat utbildning i särskilt boende, vardagar och helger 2013–2023.

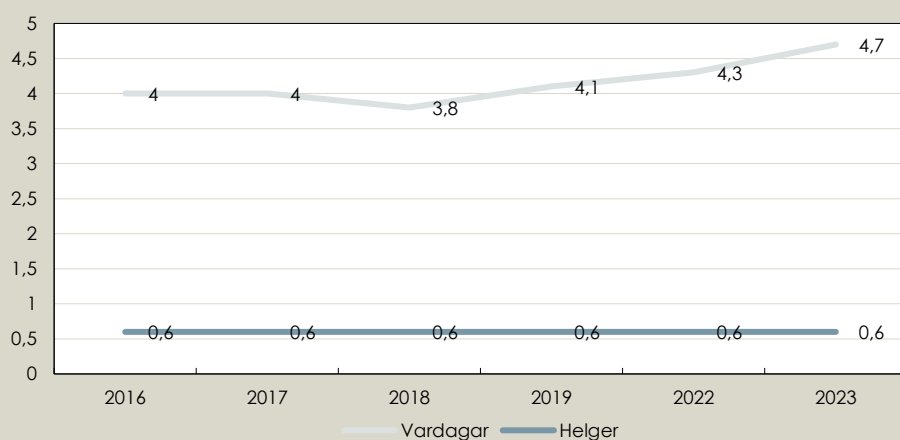

Källa: Socialstyrelsen, Enhetsundersökningen om äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård 2013 – 2023

Tillgången av sjuksköterskor i säbo ökar på vardagar mellan 2016–2023

Socialstyrelsen kan se en ökning av tillgången av sjuksköterskor i säbo på vardagar. År 2016 var rikssnittet 4 antal sjuksköterskor per 100 äldre personer som de ansvarade för. År 2023 är samma uppgift 4,7 sjuksköterskor. Tillgången till sjuksköterskor på helgen har dock inte förändrats mellan 2016 till 2023, där antalet kontinuerligt är 0,6 sjuksköterskor per 100 äldre personer. Se figur 2.

Figur 2. Antal Sjuksköterskor per 100 personer 65 år och äldre i särskilt boende samt eventuella hemsjukvårdspatienter

Källa: Enhetsundersökningen om äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård 2016 - 2023, Socialstyrelsen

En bidragande förklaring till ökningen kan vara det prestationsbaserade statsbidraget med syftet att öka bemanningen av sjuksköterskor i säbo som sedan 2021 handlagts och beviljats kommuner [3].

Andelen enheter med aktuella rutiner för vårdplanering ökar – men är fortfarande lägre än innan pandemin

Årets resultat visar att hemtjänstverksamheter i högre utsträckning än 2022 har arbetat med aktuella rutiner som säkerställer vårdplaneringen för de äldre personerna. Även i säbo har det skett en ökning med någon eller några procentenheter för indikatorer om vårdplanering mellan 2022 och 2023. Däremot är årets resultat lägre än 2019 års (innan pandemin) resultat för indikatorer om vårdplanering, det gäller både för hemtjänstverksamheter och säbo. Exempelvis ökar hemtjänstverksamheter som har aktuella rutiner för vårdplanering där de äldres delaktighet dokumenteras i journal från 45 procent år 2022 till 50 procent år 2023, resultatet för indikatorn var 60 procent år 2019. Se tabell 1 och tabell 2.

För att rutinen ska anses vara aktuell behöver rutinen ha tagits fram eller följts upp under det senaste året, det vill säga mellan 1 mars 2022 och 1 mars 2023.

Tabell 1. Indikatorer om aktuella rutiner för vårdplanering i hemtjänst.

Indikator	2019	2022	2023
Andel enheter som har rutiner för hur planering av den enskildes hälso- och sjukvård (vårdplanering) ska genomföras i samverkan med olika aktörer. Det är dokumenterat i journal hur den enskilde deltagit	60 % n=1 521*	45 % n=1 358*	50 % n=1 449*
Andel enheter som har rutiner för hur planering av den enskildes hälso- och sjukvård (vårdplanering) ska genomföras i samverkan med den kommunala hälso- och sjukvårdspersonalen samt hemtjänstpersonalen	60 % n=1 521*	44 % n=1 358*	54 % n=1 449*
Andel enheter som har rutiner för hur planering av den enskildes hälso- och sjukvård (vårdplanering) ska genomföras i samverkan med den kommunal hälso- och sjukvårdspersonal och hälso- och sjukvårdspersonalen vid regionens vårdcentral samt hemtjänstpersonal	55 % n=1 521*	40 % n=1 358*	48 % n=1 449*

* Antal enheter som svarat på enkätfrågor för indikatorn

Källa: Enhetsundersökningen om äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård 2019 - 2023, Socialstyrelsen

Tabell 2. Indikatorer om aktuella rutiner för vårdplanering i säbo.

Indikator	2019	2022	2023
Andel enheter som har rutiner för hur planering av den enskildes hälso- och sjukvård (vårdplanering) ska genomföras i samverkan med olika aktörer. Det är dokumenterat i journal hur den enskilde deltagit	61 % n=2 059*	51 % n=1 911*	53 % n=1 970*
Andel enheter som har rutin för hur planering av den enskildes hälso- och sjukvård (vårdplanering) ska genomföras i samverkan med ansvarig läkare och kommunal hälso- och sjukvårdspersonal samt omsorgspersonal	57 % n=2 059*	48 % n=1 911*	49 % n=1 970*

* Antal enheter som svarat på enkätfrågor för indikatorn

Källa: Enhetsundersökningen om äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård 2019 - 2023, Socialstyrelsen

Hemtjänstverksamheter med rutiner om samverkan och samordning ökar

Socialstyrelsen ser att andelen hemtjänstverksamheter med aktuella rutiner för samverkan och samordning samt upptäckt av våld och missbruk ökar mellan 2022 och 2023. Ett exempel på detta är andel enheter som har rutin för schema-lagda möten med sjuksköterska eller annan hälso- och sjukvårdspersonal för personer med behov av kommunala hälso- och sjukvårdsinsatser. År 2019 och 2022 var det 61 procent av enheterna som hade en sådan rutin jämfört med 2023 där 69 procent av enheterna har en sådan rutin. Se tabell 3.

Tabell 3. Indikatorer om samverkan och samordning i hemtjänst

Indikator	2019	2022	2023
Andel enheter som har rutin för när den enskilde, trots överenskommelse, inte öppnar dörren eller svarar på ringsignal	69 % n=1 893*	68 % n=1 723*	74 % n=1 838*
Andel enheter som har rutin för när den enskilde plötsligt uppvisar ett försämrat allmäntillstånd	69 % n=1 893*	65 % n=1 723*	70 % n=1 838*
Andel enheter som har rutin vid misstanke om att den enskilde är undermård eller felmård	62 % n=1 893*	59 % n=1 723*	66 % n=1 838*
Andel enheter som har rutin för misstanke/upptäckt av att den enskilde utsatts för våld eller övergrepp av en anhörig eller närstående	50 % n=1 893*	52 % n=1 723*	55 % n=1 838*
Andel enheter som har rutin för hur personalen samarbetar med anhöriga till personer som får insatser vid enheten	44 % n=1 852*	34 % n=1 691*	45 % n=1 798*
Andel enheter som har rutin för schemalagda möten med sjuksköterska eller annan hälso- och sjukvårdspersonal, i frågor som rör personer med behov av kommunal hälso- och sjukvårdsinsatser	61 % n=1 668*	61 % n=1 512*	69 % n=1 607*
Andel enheter som har rutin för hur kontakter med hälso- och sjukvårdspersonal på vård- eller hälsocentral ska gå till, i frågor som rör personer med behov av regionens primärvård. Rutinen omfattar samtliga personer	58 % n=1 852*	48 % n=1 691*	54 % n=1 798*

* Antal enheter som svarat på enkätfrågor för indikatorn

Källa: Enhetsundersökningen om äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård 2019 - 2023, Socialstyrelsen

En ökad andel enheter har rutiner för misstanke och tidigt upptäckt av beroende eller missbruk

En ökning har skett för andelen enheter som har en aktuell rutin för misstanke eller upptäckt av enskilda personer som är beroende eller missbrukar läkemedel, alkohol eller andra beroendeframkallande medel, se tabell 4.

Tabell 4. Rutiner för misstanke och upptäckt av beroende eller missbruk av läkemedel, alkohol och andra beroendeframkallande medel

Indikator	Säbo			Hemtjänst		
	2019	2022	2023	2019	2022	2023
Andel enheter som har rutin för misstanke eller upptäckt av att den enskilde är beroende av eller missbrukar läkemedel	32 % n=2 059*	35 % n=1 911*	38 % n=1 970*	38 % n=1 893*	38 % n=1 723*	43 % n=1 838*
Andel enheter som har rutin för misstanke eller upptäckt av att den enskilde är beroende av eller missbrukar alkohol eller andra beroendeframkallande medel (ej läkemedel)	33 % n=2 059*	35 % n=1 911*	39 % n=1 970*	38 % n=1 893*	36 % n=1 723*	42 % n=1 838*

* Antal enheter som svarat på enkätfrågor för indikatorn

Källa: Enhetsundersökningen om äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård 2019 - 2023, Socialstyrelsen

Socialstyrelsen har tagit fram ett utbildningspaket om äldre och alkohol för att belysa vikten av att erbjuda hjälp och stöd till äldre personer som har alkoholproblem. Utbildningspaketet vänder sig till personal inom hemtjänst och hemsjukvård, biståndshandläggare samt deras chefer [4].

Referenser

1. Socialstyrelsen. Öppna jämförelser 2022 Enhetsundersökningen om äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård, <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/oppna-jamforelser/2022-6-7970.pdf> [hämtad: 2023-09-04].
2. Socialstyrelsen. Information om skyddad yrkestitel för undersköterskor, <https://legitimation.socialstyrelsen.se/skyddad-yrkestitel-for-underskoterska/information-om-skyddad-yrkestitel/> [hämtad: 2023-09-04].
3. Socialstyrelsen. Prestationsbaserat statsbidrag till kommuner i syfte att utöka bemanningen av sjuksköterskor på särskilda boenden, <https://statsbidrag.socialstyrelsen.se/kommuner/prestationsbaserat-statsbidrag-till-kommunerna-i-syfte-att-utoka-bemanningen-av-sjukskoterskor-pa-sarskilda-boenden/> [hämtad: 2023-09-05].
4. Socialstyrelsen. Äldre och alkohol – ett utbildningspaket, <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/aldre/aldre-personer-och-alkohol/aldre-och-alkohol--ett-utbildningspaket/> [hämtad: 2023-09-11].

Öppna jämförelser

Målet med öppna jämförelser inom socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården är verksamhetsförbättring som kommer brukaren till gagn.

Datakälla: Enkät Öppna jämförelser - Enhetsundersökningen om äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård, 2023, Socialstyrelsen.

Du hittar metodbeskrivning, enkäter, tabellbilaga på nationell nivå samt alla resultat i Excelfiler som redovisas på enhets-, kommun-, läns- och riksnivå här: <https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/oppna-jamforelser/socialtjanst/aldreomsorg/hemtjanst-och-sarskilt-boende/>

Titta också på Öppna jämförelser, Vård och omsorg om äldre som publiceras årligen för en mer heltäckande bild av äldreomsorgen: <https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/oppna-jamforelser/socialtjanst/aldreomsorg/>

Kontakt:

Homan Amani

Telefon: 075-247 30 00

E-post: homan.amani@socialstyrelsen.se